

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Анастасія Ярмолук,
*аспірантка кафедри інтелектуальної власності
та інформаційного права Навчально-наукового
інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
ID ORCID: 0000-0002-2844-9040*

Розглянуто значення інтелектуальної власності як складової інноваційної діяльності, що має переважно циклічно-мережевий характер. Зроблено висновок про необхідність упровадження концепції відкритих інновацій стейкхолдерами в Україні та створення цифрових платформ, що сприяють партнерству бізнесу, державних підприємств та інноваційних команд у процесі створення інноваційних продуктів.

Ключові слова: права інтелектуальної власності, інноваційна діяльність, концепція відкритих інновацій, відкриті інноваційні платформи

Вступ. У сфері інтелектуальної власності протягом останнього часу спостерігалася така невітшна тенденція, коли часові розриви між стадіями інноваційного процесу знецінювали нові розробки, а об'єкти права інтелектуальної власності втрачали новизну. Тому суб'єкти інноваційної діяльності не компенсували витрати, пов'язані із самостійним здійсненням повного циклу інноваційної діяльності, та не отримували інноваційної ренти [13, 106].

Отже, визначальною ознакою інноваційної діяльності наразі в Україні є значне скорочення циклів розроблення інноваційних продуктів і (або) продукції чи послуг, що є засобом отримання споживачами досвіду.

На сьогодні інноваційний процес заснований на складній системі взаємозв'язків між учасниками з різними компетенціями і можливостями, які постійно обмінюються знаннями, управляють їхніми потоками, розподі-

ляють і застосовують ці знання, щоб виробляти нові продукти та технологічні процеси [6].

Залучення зовнішніх партнерів в інноваційний процес сприяє проходженню новими технологіями життєвого циклу інновацій набагато швидше.

Можна спостерігати, що сучасний етап інноваційної діяльності має не лінійний, а циклічно-мережевий характер.

На нормативно-правовому рівні в проекті Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 років закріплено, що на сучасному етапі інноваційна діяльність здебільшого має не лінійний характер (створення об'єкта права інтелектуальної власності та його наступна комерціалізація), а циклічно-мережевий характер (нові продукти та послуги створюються за спільної участі науки, бізнесу та споживачів, і механізми створення, захисту та використання об'єкта права інтелектуаль-

ної власності мають набагато складнішу природу, ніж за лінійного характеру цих процесів) [11].

У 2015–2020 роках було здійснено оцінку системи НДДКР у Вірменії, Грузії, Молдові та Україні за допомогою спеціального інструменту, який називається «the Policy Support Facility» (PSF). Відповідно до висновків експертної оцінки підкреслюється, що є ще можливість перейти на інноваційний шлях розвитку у співпраці з Європейським дослідницьким простором. Однак серед перешкод визначається стрімке відставання у розвитку наукової сфери, що відчуває всебічні проблеми, які потребують термінового вирішення. Такі проблеми як фрагментація, недостатнє фінансування, недосконала база обладнання та слабкі зв'язки між дослідженнями і бізнесом обмежують науково-інноваційний потенціал та його зв'язок з економікою [14].

Тому обов'язковою умовою розвитку цифрової економіки, заснованої на знаннях, креативності та інноваціях, виступає активний обмін майновими правами інтелектуальної власності між суб'єктами інноваційної діяльності. Це сприяє формуванню відкритого ринку інтелектуальної власності.

Літературний огляд. Актуальній тематиці, пов'язаній з концепцією відкритих інновацій, у науці права інтелектуальної власності присвячено достатньо велику кількість наукових праць. Ґрунтовні дослідження з цієї теми провадили такі вчені як К. Бояринова, Георг фон Крог, Ж. Гине, Ерік Фон Хішпель, М. Кір'якова, К. Кошішинська, Ю. Лазаренко, Н. Рудь, В. Чабан, Г. Чесбро та інші. Однак, хоча в науковій літературі розглядалися ознаки моделі відкритих інновацій, взаємозв'язок останніх з правами інтелектуальної власності залишається маловивченим. Юридичні дослідження з цього питання обмежені певною галуззю технологій. Вони асоціюють відкриті інновації в основному з безкоштовним та відкритим вихідним кодом у галузі

програмного забезпечення, відкритими біотехнологічними проектами. Зустрічаються також наукові праці, які отожднюють відкриті інновації з *Creative Commons* у сфері авторського права.

Мета і завдання дослідження. Ураховуючи вищевказане, метою статті є доведення необхідності впровадження відкритих інновацій суб'єктами інноваційної діяльності в Україні. Завданням статті є охарактеризувати правові засади ролі інтелектуальної власності як складової інноваційної діяльності та взаємозв'язок прав інтелектуальної власності та відкритих інновацій.

Виклад основного матеріалу. Широке співробітництво в інноваційній діяльності формується на Концепції чотирьохкомпонентної спіралі *Quadruple Helix (QH)* в інноваційній політиці, що визначає перехід до системної, відкритої та орієнтованої на користувача інноваційної політики. Час лінійних розробок виробництва і послуг, що виконуються за моделлю «згори вниз», поступається різним формам і рівням співвиробництва зі споживачами, клієнтами та пересічними громадянами. Це також становить певний виклик для державних органів, що надають послуги громадянам. У *QH* четверта група інноваційних акторів додана до моделі потрійної спіралі (*TH*). Проте існують різні позиції, з кого саме складається ця четверта група — від посередників до різних користувачів інновацій. За визначенням інноваційної моделі *QH*, що наводиться у звіті [24] проекту *Creating Local Innovation through a Quadruple Helix (CLIQ)* — це модель інноваційної співпраці або інноваційного середовища, у якому користувачі, фірми, університети та державні органи співпрацюють для створення інновацій. Ці інновації спрямовані на те, що є корисним для партнерів інноваційного співробітництва, вони можуть бути, наприклад, технологічними, соціальними, продуктовими, сервісними, комерційними та некомерційними інноваціями [15].

ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

Спрямованою на створення нових комерційних можливостей шляхом спільного виведення на ринок нових продуктів і послуг за рахунок використання комплементарних знань різних партнерів є модель відкритих інновацій [6]. Така співпраця завдяки відкритим інноваціям набуває широкого поширення у різних сферах, включаючи фармацевтику, охорону здоров'я, виробництво продуктів харчування, програмне забезпечення, розумні міста тощо.

Розглядаючи співвідношення моделей закритих та відкритих інновацій, необхідно підкреслити, що для концепції закритих інновацій передбачено, що суб'єкт інноваційної діяльності не використовує зовнішні джерела для створення інновацій, а розраховує на власні дослідницькі підрозділи і прагне охороняти свої інновації завдяки правам інтелектуальної власності. Відкрита інноваційна діяльність передбачає активний пошук перспективних ідей у зовнішньому середовищі, спільні дослідження та створення інновацій з іншими партнерами, а також стратегічне використання прав інтелектуальної власності [9]. Отже, для концепції закритих інновацій властивий чіткий контроль над інтелектуальною власністю. Зі свого боку відкриті інновації передбачають баланс між відкритістю та надійною правовою охороною об'єктів права інтелектуальної власності.

Закрита інноваційна модель передбачає одноосібне володіння та користування інтелектуальною власністю, захист прав інтелектуальної власності, а також високий рівень секретності розробок та конфіденційності інформації. При відкритості інноваційної діяльності можливе вдосконалення власної або залученої інтелектуальної власності [4, 88].

При застосуванні концепції закритих інновацій суб'єкти інноваційної діяльності не використовують зовнішні джерела шляхом ліцензування технології, а також не дозволяють іншим використовувати власні знання, при-

ймаючи внутрішню політику не ліцензувати основну технологію.

Ідею поєднання відкритої та закритої інноваційних моделей підтримують Нарі Лі, Сойлі Ністен-Харала та Лора Хухтайлайнен. На думку науковців, патентне законодавство має тенденцію стримувати відкритий обмін через вимоги до заявки на патент щодо опублікування та відомості інноваційної ідеї. Адже спільне використання або публікація призведе до знищення новизни винахідницької ідеї, що матиме наслідком втрату права. Суб'єкти інноваційної діяльності повинні ретельно контролювати обмін інноваційними ідеями навіть у власних межах, якщо прагнуть патентувати їх. У цьому аспекті відкриті інновації вимагають від суб'єктів інноваційної діяльності взаємозв'язку між відкритістю та закритою інноваційною моделлю, яка прийнята в патентному законодавстві [21].

На наш погляд, існує необхідність переходу суб'єктів інноваційної діяльності до концепції відкритих інновацій. Вона спричинена тим, що запатентовані розробки не завжди використовуються через відсутність достатніх знань і обладнання. У сфері інноваційної діяльності на сьогодні спостерігається також швидке зростання кількості нових розробок та активне поширення знань між усіма основними стейкхолдерами.

Основними суб'єктами в середовищі відкритих інновацій, що здійснюють взаємодію, є: підприємства, організації, приватні підприємці, фізичні особи, що створюють та реалізують інновації, провадять науково-дослідну та дослідно-конструкторську діяльність; органи державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють регулювання інноваційної діяльності; спеціальні органи інноваційної інфраструктури, задіяні в інноваційних процесах (бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси, венчурні фонди тощо); громадські організації та їх об'єднання, професійні саморегульовані організації, що захищають інтереси учасників інноваційних про-

цесів; замовники інноваційної продукції; власники прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що використовуються в процесі інноваційної діяльності; інвестори [16, 55].

Отже, усе частіше до інноваційних партнерів належать стартапи та масштабні компанії, споживачі та неприбуткові організації. Партнери можуть походити як із суміжних, так і з неспоріднених секторів, що є властивим для технологічних інновацій, які залежать від експертних знань.

Зокрема, потужний успіх компанії Apple залежав від використання нею у власній інноваційній діяльності зовнішніх ідей від постачальників, розробників, партнерів та користувачів, що забезпечило цій компанії позицію лідера на світовому ринку.

Відкриті інновації стали частиною галузевої практики в індустрії споживчих товарів таких компаній як Kraft, Clorox, Colgate Palm, SC Johnson тощо. Здійснили введення зовнішніх ідей та технологій у виробництво та послуги, наприклад, P&G, Apple App Store, Google Open Source тощо. Зі свого боку передачу інноваційних ідей за межі компанії шляхом ліцензування реалізували Microsoft, Honeywell, IBM тощо [26].

Відкриту інноваційну діяльність здійснює також компанія Bayer, що запроваджує заходи з краудсорсингу, ініціативи зі співробітництва, а також програми CoLaborator. Об'єднання власних інтелектуальних ресурсів компанії з креативними ідеями зовнішніх експертів за межами Bayer дає реальну можливість розроблення нових методів лікування, які зможуть допомогти пацієнтам та згенерувати ідеї для розроблення нових засобів захисту рослин [7].

Отже, показовою ознакою концепції відкритих інновацій є об'єднання суб'єктів інноваційної діяльності з різних сфер компетенції.

Для створення унікальної інновації зовнішні дослідження важливо підкріплювати внутрішніми. Тобто еталонна модель відкритих інновацій пе-

редбачає двостороннє поєднання перспективних зовнішніх інновацій, доповнених внутрішніми розробками [10]. Таке поєднання дає змогу уникнути дублювання вже створених інноваційних розробок, а також подолати ризик втрати інноваційних ідей. Отже, концепція відкритих інновацій передбачає активну взаємодію суб'єкта інноваційної діяльності із зовнішнім середовищем у процесі інноваційної діяльності з метою обміну технологіями, знаннями і компетенціями.

Зокрема, Лундська декларація 2015 року [25] пропонує введення в національні плани реформ і в імплементацію дорожньої карти ЄДП чотирьох пріоритетів і 11-ти дій у науково-інноваційній сфері для подолання суспільних викликів. У четвертому пріоритеті підкреслюється значна роль громадянського суспільства завдяки посиленню взаємодії зі стейкхолдерами поза науковими спільнотами, зокрема кінцевими користувачами на основі принципів відкритих інновацій.

Однак, оскільки ринок відкритих інновацій доступний для всіх суб'єктів інноваційної діяльності, виникає загроза перехоплення інноваційної ідеї та незахищеності прав інтелектуальної власності [10].

Модель відкритих інновацій накладає на суб'єктів інноваційної діяльності зобов'язання повної відкритості щодо відкриття технічних характеристик і властивостей технологічних продуктів. Тому забезпечення надійної правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності в межах концепції відкритих інновацій здійснюється шляхом укладення договорів.

Серед партнерів укладаються угоди про співпрацю, у яких необхідно вирішити питання розподілу прав інтелектуальної власності з урахуванням прав на використання та ліцензування.

Розглядаючи правові засади, слід зазначити, що, зокрема, науково-дослідні організації в Україні все частіше перебувають у безпосередній взаємодії з окре-

ними організаціями, споживачами або їх мережами. Отже, це потребує насамперед розроблення угод щодо розподілу прав інтелектуальної власності та володіння мережевими технологіями.

Суб'єкт інноваційної діяльності має право захистити себе від запозичення інноваційних розробок шляхом укладення договору про конфіденційність і комерційну таємницю (NDA). У разі порушення умов цього договору власник комерційної таємниці може захищати своє право інтелектуальної власності в судовому порядку, а сторона-порушник повинна виплатити йому штраф у розмірі, передбаченому в договорі, що компенсує недоотриманий прибуток.

Отже, відкриті інновації можуть набувати найрізноманітніших форм. Окрім співпраці суб'єкта інноваційної діяльності з іншими компаніями, існують також інші плідні форми співпраці, зокрема спільні підприємства або злиття та поглинання компаній. Модель відкритих інновацій не обмежується партнерством з юридичними особами, оскільки також передбачається співпраця з державними установами та університетами.

Завдяки центрам відкритих інновацій у різних точках світу, є можливість упроваджувати відкриті інновації з урахуванням особливих характеристик кожного регіону. Визначення і кордони відкритих інновацій відрізняються в США, Європі, Азії та інших регіонах. Наприклад, у Силіконовій долині високо цінуються оригінальні ідеї та, як правило, суб'єкти інноваційної діяльності починають проект відразу ж, водночас у Японії вони схильні забезпечувати охорону і захист прав інтелектуальної власності та діяти більш виважено. Успішним прикладом використання моделі відкритих інновацій є Fujifilm Corporation, головним принципом якої є робота з кожним партнером найбільш відповідним способом для локального середовища бізнесу [3].

Відповідно до концепції відкритих інновацій суб'єкти інноваційної діяльності

надають у використанні власні права інтелектуальної власності, а також отримують за винагороду права інтелектуальної власності інших суб'єктів інноваційної діяльності, якщо інтелектуальна власність ефективно вписується в застосовувану ними бізнес-модель.

Необхідно в межах цієї статті також розглянути проблему сприяння концепції відкритих інновацій патентування, оскільки в літературі часто заперечується така позиція. Отже, основною ознакою моделі відкритих інновацій є збільшення прибутку суб'єкта інноваційної діяльності за рахунок обміну інноваційними розробками з іншими партнерами. Водночас суб'єкт інноваційної діяльності отримує більшу частку прибутку, видаючи ліцензії на власні запатентовані розробки. Якщо розробки не запатентовані, то відбуватимуться порушення у сфері права інтелектуальної власності. Тому, щоб отримати максимальний прибуток від інноваційних розробок, їх необхідно запатентувати, видавати ліцензії на їх використання та використовувати для здійснення потреб споживачів. Можна дійти висновку, що в такий спосіб концепція відкритих інновацій сприяє патентуванню.

Наприклад, одна з найуспішніших платформ інноваційних конкурсів *InnoCentive*, що виступає як сполучна ланка між компаніями та спільнотами розробників інноваційних ідей, у якості запобіжного заходу вимагає від клієнтів згоди на перевірку об'єктів права інтелектуальної власності, щоб гарантувати правомочність використання ідей і справедливу винагороду винахідникам [2].

Одним з варіантів технології відкритих інновацій є краудсорсинг. Так, замовник (велика компанія, стартап, державний орган тощо), який хоче виконати певне завдання, передає деякі виробничі функції невизначеному колу осіб («crowd»), що часто координують свою діяльність за допомогою інформаційних технологій, зокрема, платформ [6].

Глобального успіху досягли краудсорсингові платформи, наприклад Kickstarter або ICO, для залучення інвестицій у стартапи, електронні майданчики для торгівлі інноваційними технологіями і сервісами, зокрема, Amazon та відкриті інноваційні платформи, що дають змогу суб'єктам інноваційної діяльності розгорнути програмне середовище для власних інноваційних спільнот, залучених до розвитку.

Слід зазначити, що це поєднується в глобальних інноваційних спільнотах при консалтингових компаніях. Консалтингова компанія як адміністратор інноваційної платформи допомагає клієнту сформулювати його інноваційну стратегію або окремі запити, які розміщуються на платформі для глобального співтовариства, а новатори пропонують варіанти найкращих інноваційних рішень, змагаючись за потенційного клієнта. Клієнт спільно з компанією-адміністратором обирає найбільш прийнятний варіант інноваційного рішення, враховуючи його вартість і відповідність стратегії. У результаті укладається контракт з майданчиком і переможцем конкурсу.

Популярність такого підходу у світі пов'язана з гнучким управлінням вартістю, мінімальними стартовими внесками замовника, залученням великої кількості інноваційних команд у пошук інноваційних рішень з одночасними гарантіями якості виконання робіт та безперервності супроводу з боку майданчика [5].

Прикладом подібної екосистеми є мультикорпорація Digital Delta, розташована в м. Шеньчжень, що перетворилося на центр відкритих інновацій Китаю. Шеньчжень — це місце, у якому починала свою діяльність більшість сучасних молодих та успішних китайських підприємств. Зокрема, у Шеньчжені розміщені такі компанії як DJI — найбільший виробник дронів та безпілотників — із 70-відсотковою часткою ринку клієнтів. DJI має відкрити платформу для розробників, які створюють нове обладнання і програмне

забезпечення для безпілотників низки галузей, наприклад сільського та лісового господарства, комунального будівництва тощо [20].

Відомою є також платформа цифрових інновацій NineSights — спеціальне хмарне середовище, яке відображає технологічні та інноваційні виклики. Ця платформа керується командою NineSigma для пошуку нових, невідомих рішень та партнерів. NineSights прискорює технологічну дорожню карту як на короткострокові прогалини, так і на довгострокові цілі [23]. Компанія Siemens виступає за інженерну досконалість та інновації, активно працює по всьому світу, зосереджуючись на сферах електрифікації, автоматизації та оцифрування. Siemens перетворює ідеї на переможні інновації, які встановлюють нові стандарти, і визначає свою місію у вигляді пропозиції доступу діючим постачальникам та компаніям, які хочуть стати постачальниками в майбутньому, формувати їхню продукцію за допомогою своїх інноваційних пропозицій та співпраці з їхніми інженерами для отримання найкращого рішення [22].

В Україні таким прикладом є відкрита платформа інновацій REACTOR.UA, що пропонує резидентам (компаніям, відкритим до інновацій, акселераторам, інкубаторам, інноваційним хабам, лабораторіям, продуктовим технологічним командам) інфраструктуру та інструменти для успішної роботи з інноваціями. Така платформа дає змогу спільно з резидентами проводити відкритий пошук інноваційних ідей [1].

Створення нових цифрових платформ збільшить відкритість державних органів і підприємств [17]. У такий спосіб цифрові платформи сприяють продуктивному партнерству бізнесу, державних підприємств та інноваційних команд при створенні різних інноваційних продуктів.

Отже, ключовою ознакою моделі відкритих інновацій є активний пошук технологій, інноваційних ідей, рішень, які можуть бути застосовані для виробницт-

ва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Водночас для концепції відкритих інновацій властивим є не тільки створення, зокрема, нового винаходу, який забезпечить конкурентну перевагу суб'єкту інноваційної діяльності, а й пошук технологій, які можуть задовольнити в повній мірі існуючу потребу споживачів.

Так, суб'єкти інноваційної діяльності ліцензують і використовують об'єкти права інтелектуальної власності, що застосовуються, наприклад, в інших країнах та інших сферах виробництва з метою прискорення процесу технологічного розвитку. Створення і комерціалізація інноваційних проектів при такій моделі відбуватиметься спільно, зокрема, з іншими інноваційними підприємствами. Тому основним фактором реалізації концепції відкритих інновацій є плідна співпраця між усіма суб'єктами інноваційної діяльності з метою сприяння дослідженню. Ці ознаки свідчать про необхідність упровадження моделі відкритих інновацій суб'єктами інноваційної діяльності в Україні для успішної комерціалізації результатів наукових досліджень з обов'язковим забезпеченням правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

Висновки. Отже, концепція відкритих інновацій передбачає в собі процеси, за яких суб'єкт інноваційної діяльності виходить за межі власного R&D-підрозділу й використовує зовнішні креативні ідеї для створення своїх інноваційних продуктів і (або) продукції чи послуг, а також коли суб'єкт інноваційної діяльності надає доступ до власного інтелектуального пулу іншим партнерам [12], видаючи, зокрема, ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Ступінь інноваційної відкритості суб'єкта інноваційної діяльності можна розкрити через активність його інноваційної співпраці зі споживачами, постачальниками, стартап- та спінофф-компаніями, університетами, комерційними лабораторіями, учасниками галузевих

консорціумів та іншими суб'єктами інноваційної діяльності з метою створення та просування на ринок продуктивних і (або) процесних нововведень шляхом застосування відкритих бізнес-моделей [8]. Можна дійти висновку, що партнерів у межах моделі відкритих інновацій можна розподілити на конкурентів, постачальників, замовників, університети та дослідницькі установи, стартапи. За цих обставин основним стимулом для взаємодії, зокрема, з університетами є доступ до ноу-хау.

Отже, проходження новими технологіями життєвого циклу інновацій набагато швидше відбувається завдяки залученню зовнішніх партнерів в інноваційний процес. Це є однією з величезних переваг моделі відкритих інновацій за ознакою швидкості інноваційної діяльності порівняно з концепцією закритих інновацій.

Важливо, що відкритість в інновації може застосовуватися на різних етапах інноваційної діяльності.

Згідно зі слушною позицією засновника концепції відкритих інновацій Г. Чесбро інноваційна відкритість суб'єкта інноваційної діяльності може розглядатися через систему узагальнених показників, що відображають ступінь адаптації компанії до запровадження відкритих інновацій за функціональними сферами інноваційного менеджменту (управління персоналом, управління НДДКР, управління інтелектуальною власністю та управління конкурентними перевагами) [18].

У такий спосіб відкриті інновації показують, як суб'єкти інноваційної діяльності можуть використовувати свою бізнес-модель для виявлення найбільш значних НДДКР серед великої кількості інформації, краще управляти і мати доступ до інтелектуальної власності [19].

Необхідно зазначити, що відкриті інновації є корисними для малих та середніх підприємств (МСП), що, як правило, розробляють нішеві технології та потребують співпраці для комерціалізації своїх об'єктів права інтелектуальної

власності, оскільки вони можуть пришвидшити інтернаціоналізацію інновацій у МСП. Так, МСП можуть інтегруватися до глобальної інноваційної мережі для задоволення вимог замовника або щоб не відставати від конкурентів. Отже, концепція відкритих інновацій допомагає МСП подолати обмеження ресурсів та підвищує ефективність і результативність інноваційної діяльності.

Для МСП у межах моделі відкритих інновацій є властивими пули патентів шляхом перехресного ліцензування з метою прискорення розроблення інноваційного продукту.

Отже, у процесі впровадження концепції відкритих інновацій суб'єкт інноваційної діяльності, окрім використання внутрішнього інтелектуального потенціалу, залучає зовнішні інтелектуальні ресурси та креативні ідеї для розроблення інноваційних продуктів і (або) продукції чи послуг. Тому виникає актуальне питання забезпечення балансу між відкритістю інновацій та ефективними правовою охороною і захистом прав інтелектуальної власності з метою запобігання їх неправомірного використання конкурентами суб'єкта інноваційної діяльності.

Таке питання виникає, зокрема, коли суб'єкт інноваційної діяльності залишає собі «ключові компетенції», а R&D-функцію передає на аутсорсинг [12].

Серед партнерів укладаються угоди про співпрацю, у яких необхідно вирішити питання розподілу прав інтелектуальної власності з урахуванням прав на використання та ліцензування.

Окрім результатів, які були створені в межах співпраці, також важливим є знання, яке партнери безпосередньо передають у співпрацю.

Необхідно пам'ятати, що отримання знань у формі передачі ННДКР на аутсорсинг або ліцензування технології від зовнішнього партнера, переважно постачальників, партнерів з власної або інших галузей, дослідницьких установ, потребує ідентифікації та оцінки знання, яке потрібно отримати.

Якщо партнери обмінюються знаннями до початку співпраці, варто укласти угоду про нерозголошення інформації.

Після співпраці виникає питання про те, як найкраще діяти із залишковими знаннями та знаннями, створеними після співпраці. Одним з можливих рішень, яке стосується знань, близьких до співпраці, може бути тимчасове постачання або придбання права.

Пропонується також створення відкритих інноваційних платформ, де конкуренти діють як потенційні партнери у співпраці зі створення інноваційних продуктів і (або) продукції чи послуг. Важливим завданням таких платформ є розміщення окремих частин інноваційного процесу в одну структуру, що властиво циклічно-мережевому характеру інноваційної діяльності.

Отже, урахувавши, що за допомогою моделі відкритих інновацій створюються дійсно проривні технології як великими корпораціями, так і молодими компаніями, вбачається за необхідне її впровадження Україною на шляху до науково-технічного прогресу. Розвиток національної інноваційної системи потрібно будувати на умовах створення ефективного за взаємодією середовища відкритих інновацій з обов'язковим дотриманням усіма партнерами прав інтелектуальної власності на договірній основі. ●

Список використаних джерел / List of references

1. *Вдалиий старт: чому пандемія — трамплін для злету нових бізнес-ідей.*
URL: <https://mind.ua/openmind/20220741-vdalij-start-chomu-pandemiya-tramplin-dlya-zletu-novih-biznes-idej>.
2. *Відкриті інновації: воронка ідей.*
URL: <https://mybiz.ru/articles/management/otkrytye-innovatsii-voronka-idej/>.

3. Відкриті інновації — це вміння чути клієнта та здійснювати нові відкриття разом. URL: <https://www.fujifilm.eu/ua/innovacii/otkrytue-innovacii>.
4. Джемелінська Л. В. Аналіз моделей відкритої та закритої інноваційної діяльності підприємств. Сучасні проблеми економіки і підприємництва : збірник наукових праць. 2011. № 7. С. 86–91.
5. Інновації або смерть: як бізнесу вижити на тонучому кораблі «Україна». 2017. 16 серп. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080/>.
6. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема : навч. посіб. для вищих навчальних закладів / авт. кол. : А. У. Опякун, Ю. М. Бажал, І. В. Бакушевч, У. Венесаар та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Бажала. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015. 296 с.
7. Компанія Bayer: відкрита до інновацій. URL: <https://www.bayer.com/uk/ua/innovations>.
8. Лазаренко Ю. О. Критерії виміру рівня інноваційної відкритості організації. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : VIII Міжнародний бізнес-форум (Київ, 19 березня 2015 р.) ; відп. ред. А. А. Мазараки. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. С. 149–150.
9. Лисак А. В., Жигалкевич Ж. М. Становлення концепції відкритих інновацій. Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених, 2017. № 11.
URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22556/1/2017-11_2-15.pdf.
10. Литюга Ю. В. Відкриті інновації як інструмент ризик-менеджменту. Ефективна економіка. 2013. № 5.
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2010>.
11. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 роки : проект від 06.11.2019 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP_qxj/view.
12. Неосязність інновацій: інтерв'ю з Генрі Чесбро. 2012. 22 листопада URL: <http://www.management.com.ua/interview/int316.html>.
13. Носик О. М. Відкриті інноваційні системи: головні характеристики і напрями інтернаціоналізації. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. 2016. Т. 24. № 6. С. 103–113.
14. Ночвай В. Рекомендації проекту «Посилення співпраці країн Східного Партнерства і ЄС в галузі наукових досліджень та інновацій на основі порівняльного аналізу національних дослідницьких систем». URL: https://drive.google.com/file/d/1GqAF24oarpyIv_EOWRYA79JmC2Nd7GdV/view.
15. Ночвай В. І., Федосеев О. І. Роль громадських організацій в інноваційній політиці, трансфері знань та євроінтеграційних процесах. Проект «Громадська синергія», 2018. 23 с. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Rol-gromadskiyh-organizatsij-v-innovatsijnij-politytsi-transferi-znan-ta-yevrointegratsijnyh-protseсах.pdf>.
16. Паневник Т. М., Болгарова Н. К. Формування інноваційних систем як середовища відкритих інновацій. Бізнес Інформ. 2020. № 8. С. 53–59.
17. Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html?fbclid=IwAR32kd7vWDM0Tc-ONwHe-FjD83K3tky4V5pkyGZ6662pU010Dowkg69TM-I>.
18. Chesbrough H. *Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape*. Boston : Harvard Business School Press, 2006. 272 p.
19. Chesbrough, H. W. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Boston, Massachusetts : Harvard Business School Press, 2003.
20. Here are the world's largest drone companies and manufacturers to watch and invest in. *Business Insider*. URL: <https://markets.businessinsider.com/news/stocks/top-drone-manufacturers-companies-invest-stocks-2017-07-1002184052#>.

21. Nari Lee, Soili Nystén-Haarala, Laura Huhtilainen. *Interfacing Intellectual property rights and Open innovation*. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_ipr_ge_11/wipo_ipr_ge_11_topic6.pdf.
22. NineSights by NineSigma. Siemens. URL: <https://ninesights.ninesigma.com/servlet/hype/IMT?userAction=Browse&documentId=3052e9492fcf28724c29c1a2b490dc32&templateName=&documentTableId=3422744965072250718>.
23. NineSigma. *We make innovation happen*. URL: <https://www.ninesigma.com/>.
24. Robert Arnkil, Anu Järvensivu, Pasi Koski, Tatu Piirainen. *Exploring Quadruple Helix. Outlining user-oriented innovation models. Final Report on Quadruple Helix Research for the CLIQ project*. Tampere : University of Tampere, Institute for Social Research, Work Research Centre, 2010. URL: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65758/978-951-44-8209-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
25. *The Lund Declaration 2015: EUROPE MUST SPEED UP SOLUTIONS TO TACKLE GRAND CHALLENGES THROUGH ALIGNMENT, RESEARCH, GLOBAL COOPERATION AND ACHIEVING IMPACT*. The Lund Declaration – december 2015. URL: <https://www.vr.se/download/18.3936818b16e6f40bd3e5cc/1574173770601/The+Lund+Declaration+2015%20final.pdf>.
26. Yousheng Zhang. *Opportunities and Challenges for Open Innovation*. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/aspac/en/wipo_ip_han_11/wipo_ip_han_11_ref_t8b.pdf.
1. *Vdalyi start: chomu pandemiia — tramplin dlia zletu novykh biznes-idei*. URL: <https://mind.ua/openmind/20220741-vdalij-start-chomu-pandemiya-tramplindlya-zletu-novih-biznes-idej>.
2. *Vidkryti innovatsii: voronka idei*. URL: <https://mybiz.ru/articles/management/otkrytye-innovatsii-voronka-idej/>.
3. *Vidkryti innovatsii — tse vminnia chuty kliienta ta zdiisniuvaty novi vidkryttia razom*. URL: <https://www.fujifilm.eu/ua/innovacii/otkrytye-innovacii>.
4. Dzhemelinska L. V. *Analiz modelei vidkrytoi ta zakrytoi innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv. Suchasni problemy ekonomiky i pidpriemnytstvo : zbirnyk naukovykh prats*. 2011. № 7. S. 86–91.
5. *Innovatsii abo smert: yak biznesu vyzhyty na tonuchomu korabli «Ukraina»*. 2017. 16 serp. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080/>.
6. *Innovatsiine pidpriemnytstvo: kreatyunist, komertsializatsiia, ekosystema : navch. posib. dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv / avt. kol. : A. U. Opiakun, Yu. M. Bazhal, I. V. Bakushevych, U. Venesaar ta in. / za red. d-ra ekon. nauk, prof. Yu. M. Bazhala*. Kyiv : Univ. vyd-vo PULSARY, 2015. 296 s.
7. *Kompaniia Bayer: vidkryta do innovatsii*. URL: <https://www.bayer.com/uk/ua/innovations>.
8. Lazarenko Yu. O. *Kryterii vymiru rivnia innovatsiinoi vidkrytosti orhanizatsii. Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini : VIII Mizhnarodnyi biznes-forum (Kyiv, 19 bereznia 2015 r.) ; vidp. red. A. A. Mazaraki*. Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2015. S. 149–150.
9. Lysak A. V., Zhyhalkevych Zh. M. *Stanovlennia kontseptsii vidkrytykh innovatsii. Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia : zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh*, 2017. № 11. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22556/1/2017-11_2-15.pdf.
10. *Lytiuha Yu. V. Vidkryti innovatsii yak instrument ryzyk-menedzhmentu. Efektyvna ekonomika*. 2013. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2010>.
11. *Natsionalna stratehiia rozvytku sfery intelektualnoi vlasnosti v Ukraini na period 2020–2025 roky : proiekt vid 06.11.2019 r.* URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fuP_qxj/view.

12. Neosiazhnist innovatsii: interviu z Henri Chesbro. 2012. 22 lystopada URL: <http://www.management.com.ua/interview/int316.html>.
13. Nosyk O. M. Vidkryti innovatsiini systemy: holovni kharakterystyky i napriamy internatsionalizatsii. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii: Menedzhment innovatsii*. 2016. T. 24. № 6. S. 103–113.
14. Nochvai V. Rekomendatsii proiektu «Posylennia spivpratsi krain Shhidnoho Partnerstva i YeS v haluzi naukovykh doslidzhen ta innovatsii na osnovi porivnialnoho analizu natsionalnykh doslidnytskykh system». URL: https://drive.google.com/file/d/1GqAF24oapny1v_EOWRYA79JmC2Nd7GdV/view.
15. Nochvai V. I., Fedosiev O. I. Rol hromadskykh orhanizatsii v innovatsiini politytsi, transferi znan ta yevointehratsiinykh protsesakh. Proekt «Hromadska synerhiia», 2018. 23 s. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Rol-gromadskykh-organizatsij-v-innovatsijnij-politytsi-transferi-znan-ta-yevointegratsijnyh-protseah.pdf>.
16. Panevnyk T. M., Bolharova N. K. Formuvannia innovatsiinykh system yak sere-dovyshcha vidkrytykh innovatsii. *Biznes Inform*. 2020. № 8. С. 53–59.
17. Ukraina 2030E — kraina z rozvynutoiu tsyfrovoiu ekonomikoiu. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html?fbclid=IwAR32kdf7vWDM0Tc-ONwHe-FjD83K3tky4V5pkyGZ6662pU0l0Dowkg69TM-I>.
18. Chesbrough H. *Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape*. Boston : Harvard Business School Press, 2006. 272 p.
19. Chesbrough, H. W. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Boston, Massachusetts : Harvard Business School Press, 2003.
20. Here are the worlds largest drone companies and manufacturers to watch and invest in. *Business Insider*. URL: <https://markets.businessinsider.com/news/stocks/top-drone-manufacturers-companies-invest-stocks-2017-07-1002184052#>.
21. Nari Lee, Soili Nystén-Haarala, Laura Huhtilainen. *Interfacing Intellectual property rights and Open innovation*. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_ipr_ge_11/wipo_ipr_ge_11_topic6.pdf.
22. NineSights by NineSigma. Siemens. URL: <https://ninesights.ninesigma.com/servlet/hype/IMT?userAction=Browse&documentId=3052e9492fcf28724c29c1a2b490dc32&templateName=&documentTableId=3422744965072250718>.
23. NineSigma. We make innovation happen. URL: <https://www.ninesigma.com/>.
24. Robert Arnkil, Anu Järvensivu, Pasi Koski, Tatu Piirainen. *Exploring Quadruple Helix. Outlining user-oriented innovation models. Final Report on Quadruple Helix Research for the CLIQ project*. Tampere : University of Tampere, Institute for Social Research, Work Research Centre, 2010. URL: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65758/978-951-44-8209-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
25. *The Lund Declaration 2015: EUROPE MUST SPEED UP SOLUTIONS TO TACKLE GRAND CHALLENGES THROUGH ALIGNMENT, RESEARCH, GLOBAL COOPERATION AND ACHIEVING IMPACT*. The Lund Declaration – december 2015. URL: <https://www.vr.se/download/18.3936818b16e6f40bd3e5cc/1574173770601/The+Lund+Declaration+2015%20final.pdf>.
26. Yousheng Zhang. *Opportunities and Challenges for Open Innovation*. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/aspac/en/wipo_ip_han_11/wipo_ip_han_11_ref_t8b.pdf.

Надійшла до редакції 24.11.2021 року

Ярмолюк А. Роль интеллектуальной собственности как составляющей инновационной деятельности: правовые основы. Рассмотрено значение интеллектуальной собственности как составляющей инновационной деятельности, имеющей преимущественно циклично-сетевой характер. Сделан вывод о необходимости

внедрения концепции открытых инноваций стейкхолдерами в Украине и создания цифровых платформ, способствующих партнерству бизнеса, государственных предприятий и инновационных команд при создании инновационных продуктов.

Ключевые слова: права интеллектуальной собственности, инновационная деятельность, концепция открытых инноваций, открытые инновационные платформы

Yarmoliuk A. Role of intellectual property as key element of innovation activities: legal grounds. The article determinates that, on the background of a digital economics actively development, the open innovations become a key source of digital breakthrough. The author states that within such a concept, the entities carrying innovation activity, keep focus on monetizing both the internal research results as well as the external ideas. Such approach, enhanced with external partners involvement into the innovations process, helps the innovative technologies to move remarkably faster through the lifecycle. It is also emphasized that the approach enabling external access to the companies' innovations, need a concept to be set up, with focus on intellectual property rights protection. The author draws attention that the key role of legal instruments for intellectual property protection, is to minimize the risk for those companies which contribute to the innovations market development. It is clarified that within such a concept, the innovation activity companies provide their partners the right to use the intellectual assets, which may be either already in use by such companies or idle to use. Thus, the companies providing legal protection of the intellectual property, have more favourite conditions to come into a strategic partnership. The author highlights that the innovations-industry companies make profit from getting access to science-research and related production outputs which are owned by their partners, as well as from further development of their own products resulting from the intellectual property under the strategic agreement. The article also proposes creation of digital platforms which will facilitate the effective partnership of the business, state organizations and innovation teams within the development process of innovation products.

Keywords: intellectual property, intellectual property rights, innovation activities, innovation activity companies (entities), open innovations concept, open innovation platforms